

ULUSLAR ARASI KARA YOLLARINDA TEHLİKELİ YÜKLERİN NAKLİYESİNE İLİŞKİN AVRUPA ANTLAŞMASI

Gelişen teknoloji ve bu kapsamda artan ulaştırma faaliyetlerine bağlı olarak tehlikeli yüklerin yer değiştirmesine olan ihtiyaçta, aynı oranda artmış ve bunun sonucunda ise insanlık ve çevre üzerinde, tamir edilemez etkiler bırakan büyük kazaları ve devamında uzun yıllar etkisi silinemeyen kirlilikleri beraberinde getirmiştir. Bu sorunla topyekûn mücadeleyi esas alan bir kısım Avrupa ülkeleri; Fransa'da bir araya gelerek, 30 Eylül 1957 tarihinde, uluslar arası kara yollarında tehlikeli maddelerin nakliyesine belli esaslar getiren ADR anlaşmasını imzalamışlardır. Genel esasları belirtilen tarihte belirlenmiş olan bu anlaşma imzalandığı tarihten bugüne kadar ortak bir taşıma anlayışı içerisinde geliştirilmiş ve her geçen gün bir kısım yeni devletin kabulü ile günümüzde 40 ülke tarafından uygulanan önemli bir anlaşma haline gelmiştir.

ADR genel olarak; tehlikeli madde taşımacılığında kullanılacak taşıtların ve taşıma malzemelerinin teknik özelliklerine, işaretlenmesine, bu maddelerin ambalajlanma şekillerine, ambalajların etiketlenmesine, tehlikeli madde taşımacılığında kullanılacak taşıtları yöneten sürücülerin konu ile ilgili özel eğitime tâbî tutulmasına ve bu eğitimin sertifikalandırılmasına standartlar getirmektedir. Her plâftormda bir Avrupa ülkesi olduğunu ifade eden Türkiye, hâlen AB'ne üye olmak için yoğun gayret içinde olmasına rağmen böyle insanî ve önemli bir konuda düzenlemeler getiren ve Azerbaycan'ın bile taraf olduğu anlaşmaya 45 yıldır taraf olmamış Arnavutluk ile beraber ikinci Avrupa ülkesidir. Yapılan araştırmalar sonucu; anlaşmanın imzalanmasının çeşitli dönemlerde, birkaç kez gündeme geldiği, kabul edilmesi için Kara Yolları Genel Müdürlüğü'nce olumlu görüş bildirildiği ancak Ulaştırma Bakanlığı'nca uygun görülmemekle gündemden düştüğü öğrenilmiştir.

Hâlen; Uluslar Arası Nakliyeciler Derneği (UND), Uluslar Arası Sürücüler Derneği (USD) ve Yüksek Trafik Güvenliği Kurumu gibi sivil örgütlerin konunun TBMM gündemine gelmesi için çalışmakta olduğu öğrenilen bu anlaşmaya, Türkiye'nin de AB'ne tam üyelik çalışmaları kapsamında çıkarılacak uyum yasaları içerisinde yer vereceği ve kısa bir zamanda ADR'ye imza atacağı değerlendirilmektedir. 800.000'in üzerinde nakliye aracına sahip ve her gün bunların önemli bir kısmı ile kara yollarında tehlikeli maddelerin taşındığı, Avrupa'nın en büyük taşıma kapasitesine sahip bir ülke olan Türkiye, ADR'ye taraf olmadığından, konuya ilişkin yasal düzenlemeleri mevcut olmayıp bu haliyle ülke insanlarını, millî kaynaklarını ve çevreyi büyük bir risk altında tutmakta, ayrıca uluslar arası nakliye firmalarının, taşıma yaptıkları anlaşmaya taraf 40 ülkedeki standartlara uymamış olmaları nedeniyle yüksek cezalar ödemek zorunda kaldıklarından millî gelir zarara uğramaktadır.

Türkiye'de Eğitim Veren Kurumlar

Konuya daha ciddi yaklaşım gösteren **Uluslar Arası Nakliyeciler Derneği (UND)** ve **Uluslar Arası Sürücüler Derneği (USD)** adlı sivil örgütler üyelerinin zarara uğramalarını önleyebilmek ve rant elde etmek maksadıyla öncelikle, anlaşmaya taraf her ülkede açılması gereken eğitim kurumlarından Almanya'daki **DEKRA Akademie** isimli eğitim kurumuna müracaat ile bu kurumun şubeliği görevini üstlenmiş, her birisi için **30.000 Euro** bedel ödemek sureti ile on dört personelinin bu kurumda eğitici olarak yetiştirilmesini sağlamış, İstanbul'da işlettiği gayrî resmi bir okulda, ihtiyaç sahiplerine, konu ile ilgili eğitim ve belge vermeye başlamıştır.

Hâlen bu kuruluş tarafından iki türlü belge verilmektedir. Bu belgelerden; birincisi her sürücüye **100 Euro** karşılığı verilen, Türkiye içinde geçerli olduğu ifade edilen ve derneğin Çevre Bakanlığı'ndan almış olduğu yetki ile verdiğini ifade ettiği, bu dernek mührünü taşıyan belgedir.

İkincisi ise her sürücüye **160 Euro** karşılığı verilen (**bu bedelin 110 Euro'su Almanya'ya ödenmektedir**), icra edilen eğitim sonunda yapılan sınavlarına DEKRA Akademie gözetmenlerinin katılması ve bu kuruluş tarafından verilen sertifikaya istinaden ALMANYA Ticaret ve Sanayi Odası ile Çevre Bakanlığı'nın onaylaması ile verilen belgelerdir.

2003 yılında bazı şirketlerin tüm dağıtıcılarının eğitimi ve sertifikalandırılması için gerekli protokol, şirket ve dernek yetkilileri tarafından imzalanmıştır. Bahse konu örgütlerden ayrı olarak başka bir sivil toplum örgütü olan **Yüksek Trafik Güvenliği Kurumu** ise İZMİR Valiliği nezdinde yaptığı girişimler ile İzmir ili Aliağa ilçesinden başlayarak ülkenin büyük bir bölümünde kara yollarında tehlikeli maddelerin taşınması ile ilgili görev yapan yönetici, işçi ve sürücüler ile trafik polislerine ADR hükümleri ve tehlikeli maddelerin taşınması ile ilgili risklerin en aza indirgenmesine yönelik konferanslar vermeyi plânlanmış olduğu öğrenilmiştir.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nde Konuyla İlgili Düzenlemeler

TSK'nin her yıl özellikle patlayıcı türden olmak üzere büyük miktarda tehlikeli maddeyi kara yollarında nakleden bir kurum olması ve her konuya olduğu gibi bu konuya da gereken hassasiyeti göstermesi nedeniyle konuyla ilgili düzenlemeleri yapmış, ancak bu düzenlemeler içerisinde tehlikeli maddelerin yüklenmesinde, kara yolu ile naklinde ve boşaltılmasında alınacak emniyet tedbirleri, mühimmat, akaryakıt ve silâhların kara yolundan naklinde alınacak emniyet tedbirleri, tehlikeli madde taşıyan araçların işaretlenmesi, akaryakıt taşımakta kullanılan sarnıçlı araçların özellikleriyle ilgili düzenlemeler olmasına karşın yasal zorunluluk olmaması nedeni ile tehlikeli madde taşımalarında görev alan personel ve araç sürücülerinin eğitimi konusuna yer vermemiştir. Yeni yayınlanacak olan KKY 164-16 Sürücü Eğitim Yönergesi'ne, eğitim ve belgelendirme de dahil edilerek bu zafiyette giderilmiştir. Konu ile ilgili olarak NATO ülkeleri dahilindeki tehlikeli madde taşımacılığını standartlaştırmak amacıyla STANAG 4441 (Askerî Teçhizat ve Patlayıcıların Taşınmasında Emniyet) yayımlanmıştır. 1999 yılında ilgili Stanag'ın

2 nci bölümünü ADR standartlarına uyumlu hâle getirmek amacıyla bir çalışma başlatılmış ve katılımcı ülkeler sivil ve askerî mühimmat taşımacılığı ile ilgili düzenlemelerini ve bu düzenlemelerinin; ADR standartları ve STANAG 4441 (AASTP-2) dokümanı ile karşılaştırmalarını içeren ulusal bilgilerini NATO'ya göndermişlerdir.

“ADR” Uluslar Arası Kara Yollarında Tehlikeli Yüklerin Nakliyesine İlişkin Avrupa Antlaşması'nın İçeriği

ADR anlaşmasında tehlikeli maddeler; fiziksel ve kimyasal yapı ve nitelikler bakımından patlayıcı, parlayıcı, yanıcı, yakıcı, kendi kendine veya kolayca ateş alabilen katı, sıvı ve gaz halindeki maddeler, radyoaktif ve aşındırıcı maddeler, mühimmat, sıkıştırılmış, veya sıvılaştırılmış gazlar, su ile temas ettiğinde yanıcı gaz yayan maddeler ve kendiliğinden kıvılcımlanabilen maddeler olarak tanımlanmıştır. Bu maddelerin; ambalajlanması, taşıma için uygun niteliklerde araç seçimi, aracın teknik özellikleri, yükleme ve teslim alma teknikleri, araçların ve yüklerin işaretlenmesi, taşıma yapılacak yol seçimi, tehlikeli yüklerin nakliyesi, geçici duraklamalarda hareket tarzları, tehlikeli madde taşıyan sürücülerin eğitimi, kazalarda hareket tarzları, boşaltma ve teslim etme faaliyetleri, ambalajların imhası veya geri dönüşümünde tehlikeli madde taşımacılığını oluşturmaktadır.

Günümüzün yoğun trafiğinde; sanayileşmenin ortaya çıkardığı ve her geçen gün daha da artırdığı; kimyevi, yanıcı, patlayıcı, maddelerin ve bunlar kadar önemli olan atıklarının uygun olmayan taşımalar, depolamalar ve hatalı yüklemeler nedeniyle oluşabilecek kazalar sonucunda, bu maddelerin havaya, toprağa ve suya kısaca tüm çevreye yayılarak tek başlarına ya da diğer maddelerle birlikte büyük tehlikeler doğuracağı kaçınılmaz bir gerçektir. Meydana gelen bu tür kazalar sonunda; insan hayatı ve sağlığı, hayvanlar, eşyalar, bitki örtüsü, kısaca tüm çevre zarar görmektedir. Öte yandan bu maddeler çağdaş ekonomiler ve yaşam için vazgeçilmez olmaları nedeniyle kara yolu, demir yolu ve deniz yollarında devamlı hareket halindedir. Günlük hayatla iç içe olmak zorunda olan tehlikeli madde taşımacılığı için riskleri minimuma indirmek amacıyla önemli yasal düzenlemeler yapılması gerekliliği de ortadadır. İlgili ülkeler ADR ile bunu gerçekleştirmiş ve sürekli olarak güncelleştirilmek suretiyle de, tehlikeli maddelerin taşınması için yasal tedbir alma zorunluluğunu, getirmişlerdir.

Bu yasal düzenleme sonunda ortaya çıkan sözleşme ve yönetmeliklerin uygulama standartlarını, bu taşımalar esnasında görev yapacak personelin belirlenen program dahilinde eğitilmesini, eğitim alan personele sertifika verilerek belgelendirilmesini ve her beş yılda bir personelin tazeleme eğitimine tâbi tutulmasını, ülkelerin kara yolları trafik kanunlarına ilgili eklerin yapılması için; çöp toplama, yanıcı sıvılar veya asitler hakkındaki düzenlemeleri, basınçlı depolar hakkındaki yönetmelikleri ve tüm patlayıcı maddeler ile ilgili hususları gerçekçi ve uygulanabilir esaslara bağlamışlardır.

Ülkemizdeki konu ile ilgili yasal mevzuat ise; **Kara Yolları Trafik Yönetmeliği'nin** tehlikeli maddeler hakkındaki **132 nci maddesi** ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Kara Yolları Genel Müdürlüğü'nce 22 EKİM 1976 gün ve 15742 sayı ile yayımlanan **“Tehlikeli Maddelerin Kara Yoluyla Taşınması Hakkındaki Yönetmelik”** ile sınırlı olup bu mevzuatta yer alan düzenlemeler ise oldukça yetersizdir. Tehlikeli Maddelerin Kara Yoluyla Taşınması Hakkındaki Yönetmelikte 9.9.1997/23105 sayı ile yapılan değişiklikle yalnızca tehlikeli atık taşıyan firmalara lisans belgesi, taşıma formları, taşıt sürücüsü uluslar arası eğitim sertifikası, kaza halinde müdahale ve ilk yardım için gerekli malzemeler, kaza bilgi formları ve tehlike etiket ve işaretleri bulundurma zorunluluğu getirilmiş ancak diğer tehlikeli maddelerin taşınması ile ilgili herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Yapılan düzenlemelerde ise; eğitimlerin nasıl ve kim tarafından verileceği, kim tarafından belgelendirileceği, takip ve kontrolünün ne şekilde ve kim tarafından yapılacağı ve kurallara uymayanların ne şekilde cezalandırılacağı hususlarına hiç yer verilmemiştir.

Konuya daha fazla önem verilen TSK'de ise Stanag'ın 2.4.1.3 maddesinde patlayıcı ve mühimmat taşıyan sürücülere ulusal otorite tarafından onaylanmış geçerli eğitim sertifikası verilmesi gerektiği hususu yer alıyor olmasına karşın, stanag kabul edilmediğinden bu konuda herhangi bir düzenleme de yapılmamıştır. KKK'lığının kara yollarında tehlikeli madde taşımacılığı ile ilgili talimname ve yönergeleri incelenip, ADR ile karşılaştırıldığında aşağıdaki hususlar tespit edilmiştir.

Tehlikeli madde taşıyan araçların işaretlenmesi ve etiketlenmesi MY 55-3 (A) Askerî Araçların Boyanması Plâkalanması ve İşaretlenmesi Yönergesine göre yapılmaktadır. ADR de mevcut etiket ve tehlike işaretleri yönerge kapsamında kısmen yer almasına rağmen eksik hususlar vardır. Askerî taşımalarda gizlilik esas alınmakla birlikte özellikle barışta kara yollarının emniyeti açısından etiket ve tehlike işaretlerinin araçlarda kullanılması gerekmektedir.

Tehlikeli madde taşıyan araçları kullanan sürücülere KKY 164-16 Sürücü Eğitim Yönergesine göre eğitimi müteakip askerî sürücü belgesi düzenlenmektedir. Tehlikeli madde taşıyan araç sürücülerine bu eğitim dışında stanag ve ADR gereği ayrıca eğitim ve belgesi verilmesi konusunda yeni hazırlanan KKY 164-16 Sürücü Eğitim Yönergesinde düzenleme yapılmıştır.

SONUÇ

NATO ve Birleşmiş Milletler faaliyetleri kapsamında TSK'nin de yer alacağı muhtemel birleşik harekât ve tatbikatlar için anlaşmaya taraf ülkelerin topraklarında kara yolu ile yapılacak her türlü tehlikeli madde taşımada ilgili devletlerce aranacağı, yurt içi ve uluslar arası kara yollarında tehlikeli madde taşımada yapan sürücülere ADR standartlarında eğitim verilmesi ile başarılı personele geçerli eğitim sertifikasının düzenlenmesi gerçeğinden hareketle;Ulaştırma Okulu ve Eğitim Merkezi Komutanlığı'nca konunun önemi kavranmış olup özellikle subay temel ve astsubay temel kurs konu/kapsamlarına Uluslar Arası Sürücüler Derneği'nin vermiş olduğu kurs paralelinde hazırlanmış olan kurs programı dahil edilmiştir. Uzman Erbaşlara ise sürücü eğitimi dersi kapsamı içerisinde gerekli bilgiler verilmektedir. Eğitim sonucunda herhangi bir resmiyet taşımadığı için kursiyerlere sertifika düzenlenmemektedir.

(E) Tümğ. Volkan KAPLAMA

